

ČESKÁ MODERNA A BUŘIČI

Přelom 19. a 20. století

DOBOVÉ SOUVISLOSTI

- rozvoj průmyslu
- přesun obyvatel do měst
- stupňování národně politického zápasu s vídeňskou vládou
- punktace (1890) - vymizení dvojazyčnosti (občané druhého řádu), zmaření punktací přineslo mladočechům definitivní vítězství nad staročechy
- T. G. Masaryk (demokratické a reformní principy)
- rostoucí mezinárodní napětí v prvním desetiletí 20. stol. (Trojspolek, trojdohoda)
- vyostřená situace na Balkáně (atentát na následníka habsburského trůnu - František Ferdinand d'Esté) vyvolala první celosvětový válečný konflikt

- zesílila protičeská perzekuce a zatýkání
- úsilí Čechů a Slováků v zahraničí (T. G. Masaryk, Edvard Beneš, Milan Rastislav Štefánik a další) vedlo k závažnému prohlášení, že Dohoda žádá i osvobození Čechů a Slováků, důležitou roli při konstituování samostatného Československa sehrál prezident USA Woodrow Wilson, podstatným argumentem pro uznání budoucího samostatného Československa byly pro Masaryka vojenské jednotky bojující na straně mocností Dohody, československé legie.

VZNIK ČESKÉ MODERNY

Do české lit. postupně pronikaly moderní proudy evropského umění, prohloubily se spory mezi zastánci u nás zakořeněného pojetí lit. a představiteli moderních směrů, kteří žádali tvůrčí svobodu a prosazovali koncepci „umění pro umění“

Ohlas mezi mladými spisovateli vyvolal manifest České moderny, který koncipoval Josef Svatopluk Machar ve spolupráci s dalšími autory.

MANIFEST ČESKÉ MODERNY

- formuloval stanovisko mladých k soudobým lit. a politickým směrům.
- nepřeklenutelná propast mezi mladými a starými
- **žádali** o volnost slova, o lidskost, individualitu a vnitřní pravdivost, všeobecné hlasovací právo
- **kritizovali** politiku mladočechů, nacionalismus
- **podporovali** dělnické hnutí, ženskou emancipaci

Česká moderna jako sdružení výrazných individualit neměla dlouhého trvání, ale její přínos pro rozvoj lit. a lit. kritiky byl významný.

Z EVROPSKÝCH LIT. SMĚRŮ BYLY V ČESKÉ LIT. NA PŘELOMU 19. A 20. STOL.

ZASTOUPENY:

realismus

kuboexpresionismus

naturalismus

civilismus

symbolismus

vitalismus

dekadence

impresionismus

novoklasicismus

expresionismus

SPISOVATELÉ

Josef Svatopluk Machar

Antonín Sova

Otokar Březina

Fráňa Šrámek

Viktor Dyk

František Xaver Šalda

Petr Bezruč

Jiří Karásek ze Lvovic

Stanislav Kostka Neumann

František Gellner

Karel Toman

JOSEF SVATOPLUK MACHAR (1864 - 1942)

Pracoval jako úředník ve Vídni, zde vznikla většina jeho děl.

Byl přítelem T. G. Masaryka a po vzniku ČSR se na jeho přání stal generálním inspektorem armády, později se však funkce vzdal a Masarykovi se názorově vzdálil.

Byl navržen na Nobelovu cenu za literaturu.

Jeho dílo je kritikou měšťáctví, pokrytectví, církve, mezilidských vztahů, všímá si postavení žen ve společnosti.

Svou satiričností navazoval na Havlíčka Borovského (psal epigramy) a Nerudu (do novin přispíval svými svými fejetony).

Dílo:

epické básně **Zde by měly kvést růže** - hlavními hrdinkami jsou různé typy žen s nelehkým osudem

veršovaný román **Magdalena** - prostitutka Lucy se zamiluje do zámožného mladíka Jiřího, který ji z nevěstince přivede do svého rodného města, zde se ale Lucy cítí kvůli pokrytecké společnosti ještě hůř, a proto se vrátí zpět ke svému původnímu životu.

ANTONÍN SOVA (1864 - 1928)

Nedokončil studium práv, byl úředníkem, poté déle než dvacet let pracoval jako ředitel Městské knihovny v Praze.

Podílel se např. na Ottově slovníku naučném.

Jeho dílo bylo ovlivněno symbolismem a impresionismem. Vystřídal mnoho směrů.

Dílo:

Z mého kraje - básnická sbírka, autor popisuje krajinu jižních Čech v proměnách ročních období.

Vybouřené smutky - básnická sbírka, ovlivněná symbolismem. Zpracovává motiv poutníka, který prochází neklidným a nespravedlivým světem.

OTOKAR BŘEZINA (1868 - 1929)

vl. jm. Václav Jebavý

Pracoval jako učitel, žil osamoceně mimo centrum dění v Jaroměřicích nad Rokytnou.

Osmkrát byl nominován na Nobelovu cenu za literaturu.

V jeho básních se projevuje symbolismus.

Dílo:

Svítání na západě – básnická sbírka, častý motiv smrti, která je počátkem něčeho nového.

Mladí autoři byli ovlivněni anarchismem, stáli v opozici proti soudobé společnosti, žili bohémským způsobem života, měli odpor vůči autoritám i tradicím, vyznávali volnou lásku, proto se někdy označují jako protispolečenská/anarchističtí buřiči. Jejich cílem bylo přiblížit umění obyčejnému životu všedního dne, tomu přizpůsobovali slovní zásobu (vyžívali hovorová slova, slang, vulgarismy).

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC (1871 - 1951)

- hlavní představitel české dekadence, vl. jm. Josef Jiří Antonín Karásek.
- sbírky: Zazděná okna, Sodoma, Kniha aristokratická, Sexus necans
- dekadentní obrazy chorobných vášní, sexuálního znechucení, rozkladu a marnosti lidské existence, tragická bolest z životního osamocení

FRÁŇA ŠRÁMEK (1877 - 1952)

Část dospívání žil s rodiči v Písku, do tohoto města situoval velkou část své tvorby.

Vystudoval práva.

Byl dvakrát vězněn, jednou za účast na demonstracích a podruhé pro svou báseň „Píšou mi psaní“, kde projevuje své antimilitaristické názory, buřič.

Jako voják rakousko - uherské armády se zúčastnil 1. světové války.

Dílo: básnické sbírky ovlivněné antimilitarismem **Života bído, přec tě mám rád, Modrý a rudý**

sbírka básní **Splav** (soubor milostné a přírodní lyriky
ovlivněný impresionismem)

román **Stříbrný vítr** (Jan Ratkin prožívá své první milostné
zklamání, nerozumí světu dospělých a snaží se pochopit smysl
života.)

drama **Měsíc nad řekou** (Pojednává o setkání bývalých
spolužáků, kteří přemýšlí o svém ztraceném mládí.)

FRANTIŠEK GELLNER (1881 - 1914)

- silně ovlivněn anarchistickou revoltou, vlastní verše stylizoval jako cynickou zpověď dospělého dítěte svého věku.
- **Sbírky: Po nás ať přijde potopa! Radosti života** (reagují na falešnou dobovou morálku a pokrytecké maloměšťácké ideály autentickým a syrovým záznamem „zkušeností“ bohéma, neúspěšného studenta, pijáka a nepřizpůsobivého umělce.
- protest proti soudobé symbolistické a dekadentní poezii
- stylová výstavba jeho básní působí dojmem primitivnosti (vyprávěný příběh, navození atmosféry hospod, využívání refrénů, které odkazují k pouličním písničkám)

VIKTOR DYK (1877 - 1931)

Vystudoval práva, pracoval jako novinář. Radíme ho do buřičské generace, neprošel však anarchistickým obdobím.

Během 1. sv. v. byl aktivní v odboji a rok byl vězněn za svou literární činnost.

Po vzniku ČSR se stal aktivním politikem, byl poslancem i senátorem, patřil mezi odpůrce Masaryka a Beneše.

Dílo:

Milá sedmi loupežníků (Jedná se o příběh lásky a zrady. Dívka se stala milenkou tlupy loupežníků, nakonec je však udá. Je vystavěna na dialogích postav.)

novela **Krysař**

STANISLAV KOSTKA NEUMANN (1875 - 1947)

- byl jednou z vedoucích tvůrčích osobností na přelomu století, ovlivňoval český lit. a kulturní život přes padesát let.
- zatčen, uvězněn - sbírka (prvotina) **Nemesis, bonorum custos** (Spravedlnost, ochránkyně dobrých) - ironický název, milostné verše.
- V Neumannově rodinné vile na Olšanech se scházela anarchistická družina, spolupráce s Moderní revue, od r. 1897 vydával vlastní časopis Nový kult, kam přispívali Šrámek, Toman, Gellner, Mahen a další.

- první sbírky nesou zřetelné znaky symbolismu a dekadence
**Jsem apoštol nového žití, Apostrofy hrdé a vášnivé,
Satanova sláva mezi námi**
- **Kniha lesů, vod a strání**

KAREL TOMAN (1877 - 1946)

- básník, redaktor Národních listů, archivář, knihovník, sblížil se s anarchisty, ale našel si svůj vlastní a osobitý projev.
- **Díla: Pohádky krve** (symbolistně-dekadentní poetika), **Torzo života, Melancholická pouť** (hluboce prožitá lyrika erotická, revoltující a kolektivistická), **Sluneční hodiny, Měsíce** (po 1. sv. v.), **Stoletý kalendář** (sympatie ke komunismu)

FRANTIŠEK XAVER ŠALDA (1867 - 1937)

Nedokončil studium práv, pracoval jako novinář a univerzitní profesor literatury.

Je považován za zakladatele české moderní lit. kritiky. Dokázal rychle rozpoznat talent, pomohl mnoha autorům prosadit se.

Byl redaktorem Ottova slovníku naučného, spoluautor Manifestu České moderny.

PETR BEZRUČ (1867 - 1958)

vl. jm. Vladimír Vašek

Narodil se v Opavě, ale jeho otec byl donucen kvůli svým pročeským aktivitám přestěhovat rodinu do Brna.

Studoval v Praze, kde se v kavárnách a hospodách setkával s tehdy začínajícími literáty.

Pracoval jako pošťák, jeho prvním působištěm bylo město Místek (dnes Frýdek-Místek), jehož okolí a zdejší lidé měli zásadní vliv na tvorbu PB.

Dílo: Slezské písně

- měl svým kritickým postojem k českým poměrům blízko k Macharovi a realistům, v těsném vztahu k symbolistické a vizionářské poezii vytvářel patetické verše působivé obraznosti.
- písňovými prvky a využíváním veršovaného pamfletu souvisí jeho tvorba i se skupinou básníků - buřičů, s nimiž současně vstupoval do literatury.

ČESKÁ MODERNA

<https://www.youtube.com/watch?v=XzvjN9vY-qY>

Otokar Březina

<https://www.youtube.com/watch?v=k6l-P39tmE>

Nedělní chvílka poezie (Bezruč) :)

<https://www.youtube.com/watch?v=Xe5hC8dTzcE>

PRÓZA NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

- vrcholila tvorba starších, převážně realistických autorů (A. Jirásek, Karel Václav Rais, Antal Stašek, Teréza Nováková, Jakub Arbes, Julius Zeyer, Svatopluk Čech)
- próza zastíněna poezií, próza měla zřetelně dominantní postavení v tvorbě **Viléma a Alois Mrštík (Maryša) a Josefa Karla Šlejhara.**
- **Josef Karel Šlejhar (Kuře melancholik)**

<https://ceskaknihovna.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/slejhar-kure-melancholik.pdf>